

Diàlegs dels pintors morts

IGNASI M. SERRA GODAY
Acadèmic Numerari

PRESENTACIÓ

Aquests Diàlegs dels Morts, dels que avui en presento dos com a mostra, s'iniciaren ja fa molts anys tot llegint la versió catalana dels «Diàlegs dels Morts» de Fontenelle. El traductor J. Farran i Mayoral deia, d'aquesta obra juvenil de Fontenelle, que era un dels llibres més subtils que hagi produït l'enginy dels homes.

Hi ha, però, un antecedent encara més llunyà dels nostres diàlegs, el gran satíric grec Lluçia de Samosata, nat a Síria en el segle II. Entre la seva abundant obra dialogada, va escriure els que penso que foren els primers diàlegs dels morts.

No intento comparar-me amb aquests il·lustres antecessors; sóc simplement un pintor que, fent dialogar alguns artistes del passat, exposa els seus pensaments.

ANDREA DEL CASTAGNO

ULTIMA CENA

G. J. J. J.

DIALEGS

ANDREA DEL CASTAGNO — GIORGIO VASARI

Castagno. — Per fi us trobo Giorgio Vasari, us he estat cercant fins ara inútilment en aquest nou sojorn de pau, però ara haureu d'escoltar-me i explicar per a què em vàreu escollir i posar com exemple de maldat en el vostre llibre, en relatar la meua vida i la de Domènico Veneziano. Suposo que ja sabeu que és totalment fals l'assassinat que tan injustament em vàreu imputar.

Vasari. — Estic content de trobar-vos ací, per a poder-vos donar una explicació que certament us dec.

Castagno. — M'agradarà sentir-ho, encara que feliçment la història ha deixat ben clar que aital assassinat no fou possible; la meua víctima, Domènico Veneziano, va morir el 1461, quan ja feia quatre anys que jo havia mort de la pesta.

Vasari. — És realment una història lamentable. Però heu de pensar que excepte en el cas dels artistes del meu temps i que jo havia conegut, no vaig fer res més que recollir, amb molta fatiga i esforç, les dades que de viva veu o per escrit em van facilitar.

— Jo vaig néixer a Arezzo el 1505, i quan vaig publicar les Vides dels Arquitectes, Escultors i Pintors, ja feia més de cent anys que vós havíeu mort. Però podeu estar segur que el que vaig dir, no va ser una pura invenció meua. Corria encara per Florència la història de què a principis del novembre del 1448, un tal Domènico di Mateo, pintor, havia estat assaltat i mort per un seu enemic, i el que el va matar fou un pintor de nom Andrea.

— Ara comprenc que aquest fet no té cap relació amb la història que desgraciadament vaig relatar posant-vos com a protagonista i exemple d'enveja i de maldat.

Castagno. — Bé, però podíeu demanar altres informacions o dades més concretes que ho confirmessin abans de llençar-vos a aquella invectiva contra mi, única entre les vostres vides d'artistes, presentant-me com al més vil subjecte capaç d'assassinar hipòcritament i per enveja el seu company i amic.

— En els temps en què nosaltres visquérem, n'hi va haver molts d'assassinats entre gent il·lustre. Vós podíeu parlar de quan Cèsar Borgia invità els seus amics a Senigaglia i els va enverinar de la manera més vil.

— El mateix Benvenuto Cellini conta en la seva autobiografia boniques històries de duels i assassinats dels que vós no li feu el més mínim retret.

— A més, quina enveja havia de sentir jo de Domènico Veneziano? Tenia certament el mèrit d'haver introduït a Florència la pintura a l'oli; però jo tenia plena consciència del meu talent pictòric i no em sentia envejós de Domènico; la meua superioritat com a dibuixant era incontestable i reconeguda. Domènico, com sabeu, era un bon colorista, inclús us diré que en part em va influència quan jo pintava a Venèzia les voltes de Sant Zacaries.

— Però les meves figures, us resultin simpàtiques o no, tenen una tal força i prosopografia que no tenia per què envejar a les del meu amic, encara que aquest fos un excellent pintor.

Vasari. — En contar en el meu llibre la vostra vida, no vaig deixar mai de reconèixer el gran talent pictòric que teníeu i de lloar les vostres obres, des del primer fresc fins al retrat de Niccolo Tolentino a cavall en la catedral de Florència.

Castagno. — Sí, però sembla que el meu talent només us serveix per a fer veure més negre el meu crim i la màscara de simulada amistat forjada per l'enveja, encara el fa més vil. Tot l'argument de la meua biografia el baseu sobre un fet fals: l'assassinat del meu amic.

Vasari. — Tot això que em dieu és ben cert, però heu de confessar que hi havia quelcom en la vostra obra pictòrica que podia induir a creure com a cert el que m'havíeu contat.

— Hi ha un no sé que de violència, de duresa en les vostres figures masculines que, junt amb algunes anècdotes reals del vostre caràcter, podien fer pensar que l'autor havia de tenir característiques semblants. Una de les primeres obres conegudes, la pintura que féreu en la façana del Palau del Podestà, retratant penjats, als que la Senyoria de Florència declarà traïdors després de la batalla d'Anghiari, fou un rar encàrrec que us valgué ja de jove el trist sobrenom d'Andreino degli Impiccati.

Castagno. — No crec que aquest fos tampoc un motiu suficient; el vostre tan admirat i dolç Andrea del Sarto, va fer una pintura semblant, potser encara més esfereïdora, a la façana del mateix Palau, quan la conjuració dels Pazzi; que dit sia de pas no va signar.

— Però oblidant aquests tristos fets, voldria comentar-vos quelcom que, vós que escriguéreu tant sobre les vicissituds i les mútues influències entre els pintors d'Itàlia fins el vostre temps, us ha d'interessar. Darrerament un crític d'art italià ha reconegut en les últimes obres de Domènico Veneziano clares influències de la meua manera de pintar.

— Vegeu, doncs, com fins artísticament es capgira tot el que vàreu dir; tindria que haver estat Domènico qui per enveja em matés a mi. Les dates no ho hagueren desmentit.

Vasari. — Podeu ben creure que m'alegre molt tot el que dieu, perquè ajudarà a posar les coses al seu lloc i a fer-vos justícia.

— Sento molt que durant segles hagueu estat considerat com un assassí per culpa meua i això hagi ofuscat el vostre nom i inclús hagi pogut perjudicar les vostres obres.

Castagno. — Bé, dec reconèixer que —encara que, aquí entre nosaltres ho puc dir, una mica vanitós— en el fons heu estat una bona persona; l'esforç que posàreu per recordar i enaltir els altres artistes, m'ho feia presumir... però continuo pensant que podíeu haver-vos guardat la vostra filípica per alguns contemporanis que molt més clarament i amb més motius la mereixien.

Vasari. — No sempre es pot dir tot el que hom voldria, i a voltes amb la millor intenció i volent moralitzar, paguen els justos pels pecadors.

BIBLIOGRAFIA:

- G. VASARI, *Vidas de los Arquitectos, Escultores y Pintores*.
LUCIANO BERTI, *Andrea del Castagno*.
ALBERTO M. FORTUNA, *Andrea del Castagno*.

NOTA: Ens hem permès corregir els anacronismes del text de Giorgio Vasari. Anacronismes que, dit sigui de pas, encara es repeteixen en alguns llibres d'Història de l'Art.

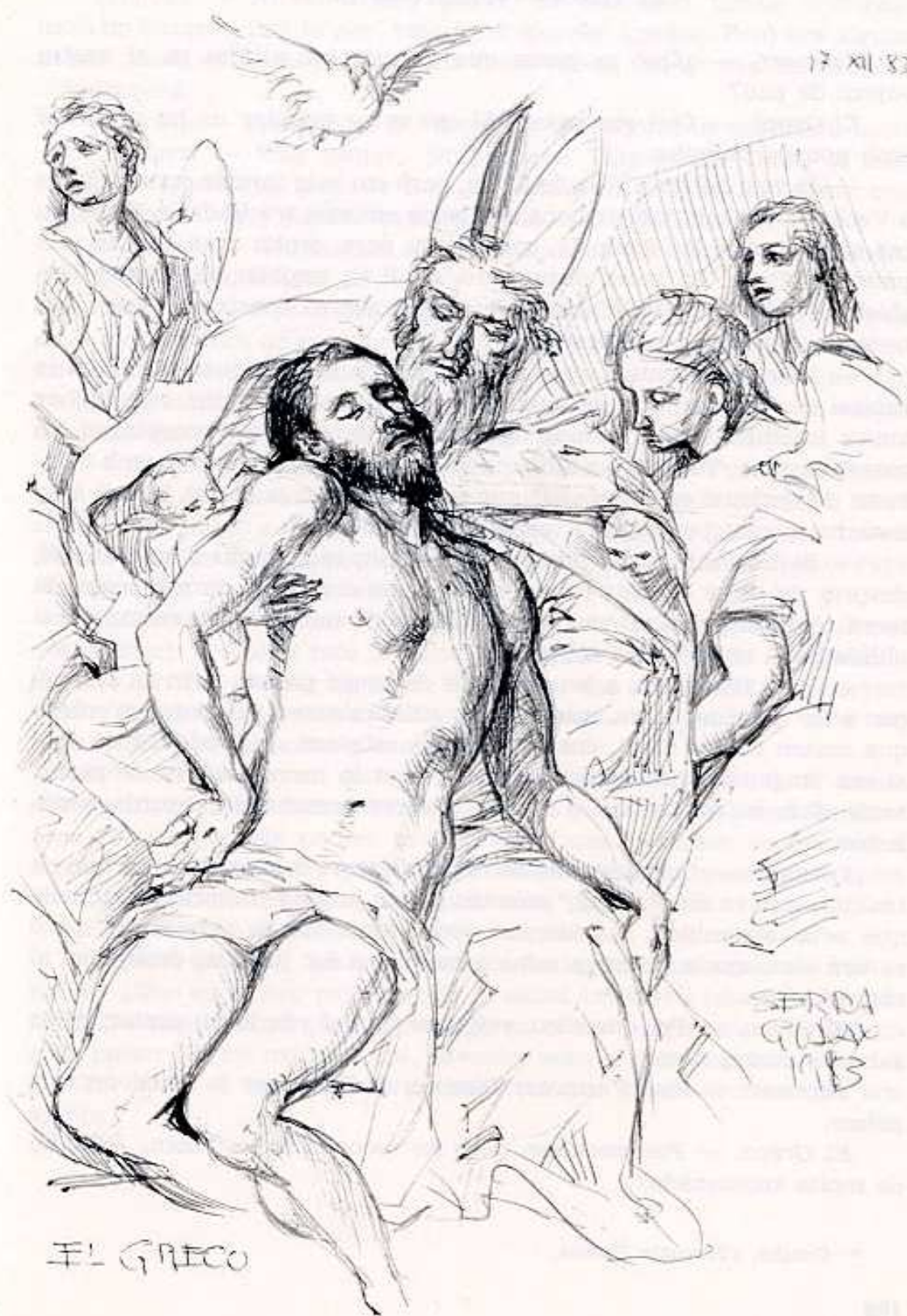
NONLXXXII

CONCORDIA
G. VASARI

SERRA
GODAY

17. XII. 83

EL GRECO

SERDA
GILLY
1983

Vermeer. — ¿Què us passa que us veig tan alterat en el nostre sojorn de pau?

El Greco. — Què em passa? Si em voleu escoltar us ho explicaré amb poques paraules.

— Jo vaig néixer a l'illa de Creta, però em vaig formar com a pintor a Venècia; pensant trobar bona acollença em vaig traslladar a Espanya, car sabia que el Rei Felip II, com el seu pare, sentia gran estima pels pintors d'Itàlia. La meva obra, però, no li va semblar adient per l'església del Monestir de l'Escorial que aleshores es construïa. Penso que no em va arribar a comprendre.

— Llavors, feliçment, vaig anar a raure a Toledo, quan ja no era la capital de l'Imperi. Allí vaig tenir bons encàrrecs i també vaig trobar amics intel·ligents que compregueren la meva obra i acceptaren les meves rareses. Vaig restar allí tota la vida; tan compenetrat amb l'ambient d'espiritual caballerositat que es respirava a la ciutat, que el meu nom ha quedat per sempre unit al de Toledo.

— Si durant la meva vida, com us he dit, vaig gaudir d'un cert èxit, després de mort el meu record es va anar esvaint, i durant segles la meva obra pictòrica no va ésser degudament valorada; va restar quasi oblidada i a voltes fins i tot malmesa.

— Però finalment, a les darreries del segle passat, se'm va començar a fer justícia. I ara, quan ja sóc cèlebre arreu del món, m'entero que surten crítics dient, com antany els escolans de Santo Tomé, que si era un pintor que estava boig, o que si la meva manera de pintar venia d'un defecte visual, i encara d'altres comentaris absurds i molestos.

Vermeer. — Certament és ben trista la sort dels artistes, ja que en realitat, com va dir el poeta,* sols ens poden jutjar i comprendre aquells que se'ns assemblen, i... són tan pocs! Amb tot, és sorprenent, però és ben cert, que a la llarga se'ns acostuma a fer justícia, de vegades al cap de segles.

El Greco. — Pel que dieu, veig que també vós fóreu pintor. ¿Puc saber el vostre nom?

Vermeer. — Joan Vermeer, Vermeer de Delft, per la ciutat on vaig néixer.

El Greco. — Perdoneu-me, però no recordo aquest nom. ¿Gaudiu de molta anomenada?

* Goethe, «Torcuato Tasso».

Vermeer. — No és estrany que no em conegueu, també jo durant molt de temps, i fins fa poc, vaig ésser gairebé ignorat. Però ara alguns m'han posat, entre els pintors de la meua època, tan alt com Rembrandt o Velázquez.

El Greco. — I que féreu per merèixer que alguns us enaltissin tant?

Vermeer. — Vaig pintar; simplement. Vaig pintar Delft, el meu carrer, la dona que vessa la llet, jo mateix en el taller, la dama que llegeix una carta... petites escenes de la vida quotidiana.

El Greco. — Tanmateix són ben injustos els homes sinó gaudiu d'una gran popularitat.

Vermeer. — I jo trobo ben poc escaient per part vostra riure-us de la meua manca de popularitat. Penseu que l'únic avantatge que sobre mi teniu, és el que origina tota aquella mena de comentaristes de què no fa pas molt renegàveu. Admiradors sincers, enamorats de la vostra obra, no en deveu tenir gaires més que jo.

— Perquè les meves obres fossin gairebé sempre d'una sola figura i de petites dimensions, no haveu d'imaginar que siguin inferiors. Si el valor anés lligat a les grans superfícies, als grans, gloriosos temes d'innombrables figures, potser Luca Giordano, els Carracci i fins el Pare Pozzo, serien els pintors més importants.

El Greco. — Em temo que teniu raó. Però dieu-me si no és trist el nostre destí. Treballar tota la vida per dominar el dibuix, la composició, el color, arribar a crear un ordre de bellesa que expressi el que portem dins... Per què? ¿Per deixar sobre la terra una obra que en el món ben pocs han de comprendre plenament?

Vermeer. — El mal està en cercar la felicitat allà on no li escau. Altrament, nosaltres fórem feliços pintant, i no haguérem pogut fer altra cosa... I si allà baix podem proporcionar uns moments de felicitat a alguns, potser els més sensibles o els més necessitats, quan contemplen les nostres obres, crec que ja és una bona paga.

El Greco. — És veritat, altra cop teniu raó.

— Però, dieume... ¿no us agradaria ser la glòria més gran del vostre poble? ¿Que en el lloc principal de la ciutat on vàreu néixer hi hagués el vostre monument? ¿Que quan allà en el món algú volgués citar un gran pintor fós tot naturalment, el vostre nom el que vingués als llavis?

Vermeer. — Us trobo força indiscret, per no ésser més que una ombra.

Vermeer
[delicately]

SERRA
GODAY
1982